

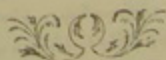
ձառութեանց և ուսումնական մարզու գիտութեամբը ղինուած՝ յաջողօրէն մշակած է մանկավարժական — հոգեբանական կարգ մը խնդիրներ, և ծանրացած է դաստիարակուած ծնողներու պատրաստութեան պէտքին վրայ:

Երանի՜ թէ այս գիրքը հայերէն ալ զրուած ըլլար որպէսզի կարենար կարգացուիլ Հայ ժողովուրդին մեծ զանգուածին մէջ, որ ֆոանսերէն չի գիտեր:

Գէորգեանի գիրքին նշանակութիւնն ու արժէքը գնահատուած է արդէն Prof. P. Bovelի Յատարարանին մէջ, որմէ հաճոյքով յոռաջ կը բերենք հետեւեալ տողերը.

— «Պրն. Գէորգեան յանդգնութեամբ և խկատիպութեամբ մըն է որ իբրեւ անժխտելի իրողութիւն հայրական բնազդը քով քովի կը դնէ մայրականին հետ և միեւնոյն շէշտով կ'ուղղէ իր խօսքը ապագայ երկու ծնողներու: Գէորգեան այնպէս մը կ'արդարացնէ այս կերպը որ ուշադրաւ է իր բոլոր ընթերցողներուն համար. ան ծընողաց պատասխանատուութիւնը կը հիմնէ օրինակին ազդուութեան վրայ: Իր այս հաստատումը ոչ ոք պիտի ժխտէ: Գէորգեան, որուն շատ ընկզմիչ դրական գրողութեամբ չէ ցամքեցուցած իր ընթերցողի հաշակը, իր անձնական խորհրդածութիւնները չբնապատած է շատ մը ուշադրաւ մէջբերումներով: Ինքն ալ, եթէ լաւ հասկեցած եմ իր միտքը, կ'ուզէ այսօրուան ու վաղուան ծնողներուն փառասիրութիւն մը ներշնչել, պանոնք լաւ դաստիարակ ընելու համար, այսինքն բաղձանք մը շարունակ նոյն իսկ ծնողները դաստիարակելու: «Ծնողաց գիտութիւնը» իր այս ներշնչումով անօգուտ ըլլալու վտանգը չունի նոյն ինքն Պրն. Գէորգեանի աշակերտներէն անոնց որ ամուրի պիտի մնան» (էջ 9-10):

Բ. Ե.

ՍԻՈՆԻ ԱՌՈՍԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոններուն նականա՞կ է օժեպ Վարի վրայ Ս. Պատարագ մատուցանել, մեր պատմութեան մէջ ապացոյցներ կ'ան շարժական սեղաններ կանգնելու եւ Ս. Պատարագ մատուցանելու զիմուտական բանականութեամբ մէջ եւ կամ ուր ուր մատու կամ եկեղեցի չկայ, եւ կամ սրանք մէջ:

Այսպիսի հարցումներ ուղղուած են Սիոնի հայ զաղթավայրերէն, նկատելով որ ամանք կանոնի հակառակ է ըսած են օժեպ քարի վրայ Ս. Պատարագ մատուցանել և ժխտած են պատմական ապացոյցներն ալ:

Առանց այլեւայլի պիտի ըսենք թէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոններուն համաձայն է շարժական սեղան կանգնել և օրհնեալ քարի եւ նոյն իսկ օրհնուած սեղանակտաններու վրայ Ս. Պատարագ մատուցանել, ըլլայ զինուորական բանակներու մէջ, ըլլայ դաշտային կամ լեռնային վայրերու մէջ, երաշտութեան եւ մահաբաժաններու առնէ, ինչպէս նաև առժամանակեայ կերպով եկեղեցիի վերածուած շէնքերու մէջ:

Պատմական վաղեմի յիշատակութիւններէն ունինք Վարդանանց պատմագիր Եղիշէն, որ կ'ըսէ թէ պատերազմին զիշերը Ս. Ղեւոնդ քարոզեց, յետոյ սեղան կանգնեցին և կատարեցին ամենատուր խորհուրդը, ինչպէս նաև մկրտութեան աւազան ալ պատրաստեցին և զինուորներէն անկնունքները մկրտեցին զիշերն ի բուն և առտուն ալ ամէնքը սուրբ հաղորդութիւն առին, այսինքն՝ երկու զխառոր խորհուրդները (Մկրտարիւն և Հաղորդարիւն) կատարեցին Վարդանանց բանակին մէջ, պատերազմի դաշտին վրայ, այն ալ զիշերը:

Եղիշէն լեզուով. — «ցայս վայր խօսեցաւ ի զիշերին յայնմիկ սուրբ երէցն Ղեւոնդ, և փառատրելով կատարեաց զկամենն ասելով. եւ սեղան ուղղեալ (Ս. Պատարագի համար սեղան կանգնելով) դամենատուր խորհուրդն կատարեցին (հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը, այսինքն՝ պատարագ բրին), ուղղեցին և աւազան (մկրտութեան աւազան ալ կանգնեցին), և եթէ գոյր ոք երեխայ ի բազմութեան զօ-

րուն (զինուորներուն մէջ չմիջադատմանը կամ անկենսականին)՝ զգիշերն ամենայն մկրտեցին. և Ընդ առաջոտ սուրբ օրինացն հաղորդեցան (առաւել ալ հաղորդութիւն առին), և այնպէս լուսազգեստ եղին՝ որպէս ի տերունեան մեծի սուրբ Զատիկին» (Եղիշե, Երգ Յեղ.ին վերջը)։

Եղիշէի պատմածը այնքան յստակ և այնքան սղոյգ է որ ինքնին աւելորդ կը դառնայ ունէ մեկնութեան կամ առարկութիւն։

Ժ.Վ. զարուհ սկիզբն ալ խնդիր մը կը յուշուի այս և ուրիշ կանոնական կէտերու մասին Զաքարէ Սպասալարի և արեւելեան վարդապետներու միջեւ, որոնց զեռխը՝ Մխիթար Գօշ։

Վարդան պատմիչ կ'ըսէ թէ Զաքարէ կ'ուզէր որ հայ բանակն ալ ունենար իր շարժուն ու շրջուն եկեղեցին Վրաց բանակին պէս. վասնզի Վրաց զունդերը իրենց քահանաները ունէին և ամէն տեղ պատարագ կը մատուցանէին, և ինքն Զաքարէ չունէր օսկեղեցի ի նմանարմինն. որովհետեւ Հայք շատ տառնէ ի վեր չունէին այդ սովորութիւնը Պարսկց և Իսմայէլացաց բռնութեան հետեւանքով։ Այս պատճառով Վիրք կը նախատէին Հայերը ըսելով թէ զուք ճամբու յատուկ եկեղեցիներ չունիք. անհաղորդ կը մնաք, և Հայոց տօնակատարութեան մասին ալ կարգ մը զիտողութիւններ կ'ընէին և կը վշտացնէին հայ զինուորները։ Զաքարէ այս անպատեհութեան վերջ տալու համար զիմեց Մխիթար Գօշին, ժամանակին ամէնէն հեղինակաւոր վարդապետին, որ միանգամայն իր խոստովանահայրն ալ էր, և հարցուց թէ երբեք հայ թագաւորներ և իշխաններ ճամբու համար եկեղեցի, պաշտօնի և պատարագի յատուկ բան մը չեն ունեցած։ Ուրիշ վարդապետներուն ալ հարցուց նոյն բանը, ամենքն ալ հաստատական պատասխան տուին ըսելով թէ Տրդատ թագաւորի ատեն վրան և սնդան կը շրջեցնէին արքունի բանակին մէջ, Վարդանանց ատեն ալ միջոտութիւն և հաղորդութիւն կը կատարէին բանակին մէջ։

Այսուամենայնիւ Մխիթար Գօշ խորհուրդ տուաւ Զաքարէին որ կաթողիկոսին և Լեւոն թագաւորին զիմէ այդ վաղեմի սովորութիւնը վերահաստատելու համար

իր բանակին մէջ. վասնզի ինքն խոհեմութիւն համարեց ուղղակի իր կողմէն չընել այդ կարգադրութիւնը, ինչպէս կ'երևի իրերու ընթացքէն, որպէսզի Վրաց հետեւած չլլայ, որոնք քաղկեդոնիկ էին և ինքն կրնար չարախօսուիլ իրրեւ քաղկեդոնիկներու համաձայնող մը։

Վերջապէս Զաքարէ զիմեց կաթողիկոսին և թագաւորին որոնք եկեղեցական ժողով մը գումարեցին և արտօնեցին հին սովորութեան վերահաստատումը Զաքարէի բանակին մէջ. իսկ Յովհաննէս կթղ. Մեծարարոյ (1203-1220), որ «վրան մի գմբեթարդ եկեղեցածն» չինել տուաւ և Մինաս կաթողիկոսի մը զլիսաւորութեամբ կալմուած պատգամաւորութեան մը ձեռքով զրկեց զայն Զաքարէին, որ մեծ հանդիսաւորութեամբ առաջին պատարագը մատուցանել տուաւ այդ եկեղեցածն դմբեթարդ վրանին տակ և այդ առթիւ ալ ժամանակին վարպետ երաժիշտներէն Տարօնեցի Քաշաւատուր վարդապետ զրկեց և երգեց խորհուրդ խորինը, որ մինչև հիմայ կ'երգուի պատարագիչներու զգեստաւորման ատեն։

Աւելի հին ատեններ նոյն իսկ օրհնուած սեղանակտաներու վրայ Ս. Պատարագ մատուցուած է (Դիմի քրքոց, էջ 156) փոխանակ վիմ քարի։

Իսկ Երուսաղէմի մէջ, զոր օրինակ Զիթենեաց լերան վրայ, տարին երկու անգամ մենք Ս. Պատարագ կը մատուցանենք վէմքարի վրայ։

Ասկից զատ նաղարէթի որբանոցին մէջ միշտ Ս. Պատարագ կը մատուցուէր վէմքարի վրայ։

Եւ այսօր Հայֆայի Ս. Եղիա մատրան մէջ, որ վարձուած տուն մըն է և իրրեւ եկեղեցի չէ օծուած, Ս. Պատարագ կը մատուցուի վիմքարի վրայ։

Հետեւաբար ուր որ օծեալ եկեղեցի և մատուռ չկայ, հոն Ս. Պատարագը կրնայ մատուցուիլ վիմքարի վրայ։

Միայն մէկ անպատեհութիւն կայ որմէ պէտք է զգուշանալ զաղթափայրերու մէջ, մահաւանդ Ամբրիկայի մէջ. այսինքն՝ պէտք է ուշադրութիւն ընել որ Ս. Պատարագ մատուցուելիք տեղը կամ սրահը մահուր բլլայ։ Եթէ այդ տեղը կամ սրահը կը գործածուի զայնթակեղի հաւաքումներու, պէտք է այդպիսի տեղեր ընտրել. մահուր

ստորոգելին ամէն բան կը բացատրէ արդէն. և մենք վստահ ենք որ հայ ժողովուրդը ոչ միայն երկիւզած և կրօնասէր է, այլ նաեւ ողջմիտ, այնպէս որ ամէն բնականութիւն և հոգացողութիւն կ'ընէ, որպէս զի հազորդութեան Սուրբ Եղիշուրդը անարգութեամբ չըլլայ անմահութիւն միջավայրի մը մէջ:

Այս զգուշութիւնը ջերմացէս կը յանձնարարենք այն բոլոր հայ գաղութներուն, որոնք զուրկ են իրենց սեփական սրբափայտներէ և ստիպուած են յարմար սրահի մէջ կատարել հոգեւոր պաշտամունք և Ս. Պատարագ:

Խմբագրութիւն ՍԻՈՆԻ

Ո Ւ Ղ Ե Ր Ձ

Արսաստեղծած Սուրբարայի Հայ Ազգային Վարչութեան նախագահ Պ. Հայրապետ Գալստիանի կողմից՝ Պարսկա-Հնդկաստանի Հայոց բնակավայր Առաջնորդ Գեորգի Արքեպիսկոպոս Տէր Բովսեպեան - Մագիստրոսի ծննդեան տարեդարձի և մեկնումի տոբի:

Նորին Բարձր Սրբազնութեան
Տ. Մեսրոպ Արքեպիս. Տէր-Բովսեպեան-
Մագիստրոս, Բարեխնամ առաջնորդ
թեմի Հայոց Պարսկա-Հնդկաստանի
Աստ

Գերազատիւ Հայր,

Սուրբարայի Հայ հասարակութիւնը չափազանց բախտաւոր է համարում իրեն որ պատեհութիւն ունի այսօր տօնելու ձեր ծննդեան տարեդարձը և այդ առթիւ այստեղ հաւաքուած մատուցանելու Ձեզ իւր յարգանքներն ու մեծարանքները:

Թոյլ տուէք, խնդրեմ, հասարակութեան կողմից խոնարհարար շնորհաւորել Ձեզ նոյն տօնը և մաղթելու ձեզ երկար և բարեբախտիկ օրեր, առողջութիւն, ոյժ և եռանդ, դեռ երկար տարիներ շարունակելու Ձեր անձնուէր գործունէութիւնն ու նուիրական առաքելութիւնը:

Իրբեւ զոյգն փոխարինութիւն այն եռանդուն և բեղմնաւոր գործունէութեան որ դուք ցոյց էք տուել Պարսկա-Հնդկաստանի Հայոց բնագործակաւայթեմի ծանր և պատասխանատու պաշտօնը Ձեր ստանձնելու օրից, թոյլ տուէք, խնդրեմ, մատուցանելու Ձեզ քաղաքիս հայ հասարակութեան կողմից մի փոքրիկ նուէր, որը բարեհաճեցէք գործադրել ըստ Ձեր հայեցողութեան:

Ձեր այստեղ ժամանելու օրից մինչեւ այսօր դուք իրբեւ քաջ հովուապետ, իրբեւ հարազատ պատգամաբեր և իրբեւ սոխակ Հայաստանի, չքաղարկեցիք շարունակաբար՝ Ս. Եկեղեցւոյ բեմից քարոզութիւններով, գոսախօսութիւններով և մասնաւոր խօսակցութիւններով Ձեր զօրեղ և հեղինակաւոր ձայնով հազորդել Ձեր պանդուխտ զաւակներին մերթ ուրախ և մերթ տխուր լուրեր, պատգամներ և տեղեկութիւններ մեր վերաշինուող հայրենիքի, Մայր Աթոռի և հայրենակիցների մասին, որոնք, սակայն, բոլորովին տարբեր էին մեր ցարդ լսածներէ՝ իրենց հարազատութեամբ, ճշգրտութեամբ, քաղցրութեամբ և վեհութեամբ:

Դուք Ձեր համոզիչ և փաստային խօսքերով հանգստացրիք մեր խռովուած սիրտերն ու յուզուած միտքերը և վճիտ կերպով պատկերացրիք մեր առաջ մեր նորաբողոք հայրենիքի քաջալերիչ ներկայն և պայծառ և փառաւոր հեռանկարը, և վերջապէս թէ՛ հաւատացեալներին և թէ՛ թեւահաւատներին համոզեցիք թէ կայ մի հայրենիք, որով կարելի է պարծենալ և հրպարտանալ և որը վերաշինութեան ուղիղ ճանապարհի վրայ է գտնուում: Մի խօսքով, ձեր նշանարանն էր օսմէն բան հայրենիքով և ամէն բան հայրենիքի համար:

Որովհետեւ թերեւս այսօր վերջին անգամն է որ պատիւ և պատեհութիւն ենք ունենում հրապարակաւ խօսելու Ձեզ հետ, Ձեր մօտ օրերում տեղիցս մեկնելու պատճառով, թոյլ տուէք, խնդրեմ, քաղաքիս Հայ հասարակութեան կողմից յայտնելու Ձեզ խորին երախտագիտական զգուշումներ Ձեր հովուապետական այցելութեան և Ձեր հայրենակարօտ զաւակներին հոգեպէս և ազգայնապէս միթիարելու համար: Ձեր այցելութեան յիշատակը միշտ